

‘We hebben een Bob de Bouwer nodig’

Moeilijk talent voor bouw te behouden

Tekst: Astrid Melger

Welke impact heeft de crisis op de arbeidsmarkt? Hoe blijft jong talent behouden voor de civiele techniek? Kunnen andere hoog-opgeleiden en ook niet-technici instromen in de GWW? En hoe staat het met het imago? Otar organiseerde een rondetafelgesprek met vijf deskundigen op dit gebied.

Er is de afgelopen jaren aardig wat veranderd op de arbeidsmarkt. In de bouw heeft de crisis hard toegeslagen. Er werd geroepen dat mensen de bouw zouden verlaten en nooit meer terug zouden komen. Herkennen jullie dat beeld?

Joost: “Jazeker. Jongeren die aan het eind van hun opleiding zijn, kijken naar andere mogelijkheden of gaan doorstuderen om nu nog niet op de arbeidsmarkt terecht te komen. Dan hebben ze namelijk een grote kans werkeloos te worden. Je ziet dat veel mensen in de bouwhoek werkzoekend zijn.”

Norbert: “Heel veel mensen vertrekken uit de bouw. Ik denk dat de meesten dat niet vrijwillig doen. Er is veel minder werk en daarom zijn er behoorlijk wat ontslagen gevallen en daarnaast zijn er veel zelfstandigen die geen werk meer kunnen vinden.”

Joost: “Wij hebben inderdaad veel aan-

meldingen van zzp'ers. Die op straat komen te staan als zzp'er en weer op de markt terecht komen. Dat is een stukje verborgen werkeloosheid.”

Norbert: “Zzp'ers die het een tijdje alleen geprobeerd hebben en nu weer proberen ergens aan boord te komen.”

Bard: “Ik herken het beeld niet als het gaat om civiel ingenieurs. Ik heb nog steeds veel moeite om aan goede mensen te komen. Het aanbod is erg dun. Ik heb niet het idee dat het in alle sectoren in de bouw slecht gaat. Ik denk dat het in de infra en de utiliteitsbouw minder is. Wij doen veel aan industriebouw en dat gaat op dit moment redelijk.”

Rick: “Wij merken aan de wervingskant dat er meer aanbod is. We krijgen ook als we zelf werven meer civiele technici en verkeerskundigen. Die kon ik nooit vinden, dus ik moest altijd water bij de wijn doen en mensen door scholing op de juiste plek krijgen. Maar vorig jaar heb ik weer een aantal keer geadver-

teerd en kreeg ik verrassend veel echt bruikbare cv's.”

Is er juist voor de komende jaren niet ontzettend veel werk voor de gww-sector?

Norbert: “Het ligt eraan bij welke opdrachtgevers je kijkt. Bij de provincies is zeker nog veel te doen. Bij het Rijk nu nog even, maar daar wordt het minder. We hebben nu een portefeuille die bestaat uit het reguliere werk plus dingen die naar voren zijn gehaald. Dat valt straks weg. En de kleinere infra, zoals bij de gemeente, daar is het sappelen. Daar is bijna geen geld meer.”

Joost: “Wij zien die portefeuille afnemen. Vooral gemeenten en waterschappen bezuinigen. Rijkswaterstaat probeert dat te compenseren met bijvoorbeeld een spoedwet. Maar bij de kleinere infra zien we dat veel dingen uitgesteld en stilgelegd worden vanwege financieringsproblemen.”

Ester: “Ik herken dat beeld. De partijen waar onze trainees aan de slag kunnen, dat zijn toch vaker de provincies en dergelijke. De waterschappen zitten collectief op slot.”

Joost: “Juist het signaal ‘de deur gaat dicht’ is het slechtste signaal dat je de arbeidsmarkt kunt geven. Je geeft dit namelijk ook aan de slimme technici die je nodig hebt. Daarvan kwamen we de afgelopen tien jaar al duizenden

per jaar tekort. Maar nu geven we massaal het signaal dat er geen werk is in de bouwsector. Dat is gewoon niet handig!”

Ester: “Dat is dom. Daarbij komt dat als alles dicht is, je ook geen mogelijkheid hebt om getalenteerden door te laten stromen of om andersoortig bloed de organisatie binnen te halen.”

Dus de arbeidsmarkt moet in beweging blijven, anders hebben we een probleem.

Norbert: “Hebben we nou echt een probleem?”

Rick: “Het kan mij niet crisis genoeg zijn. Wij merken dat we veel meer aanbod van mensen hebben vanuit ingenieursbureaus.”

Joost: “Wat er nu gebeurt, is dat de overheidsarbeidsmarkt een laat-cyclisch karakter heeft. Dat betekent dat iedereen naar de overheid vlucht en als dadelijk de markt weer aantrekt, de ingenieursbureaus en andere marktpartijen weer werven. Dan komt de markt onder spanning te staan.”

Ester: “Dit is een probleem van de korte termijn. Dat merken we ook in de planvorming voor onszelf. We moeten nu een hobbel nemen, maar straks wil iedereen weer jong talent. Voor ons is het ook best prettig. Er is veel aanbod, er melden zich bijvoorbeeld veel bouw-kundestudenten aan. Wij kunnen goed

DEELNEMERS AAN HET GESPREK:

BARD LOUIS

algemeen directeur van ingenieursbureau MH Poly

ESTER VAN HEUVEN

directeur Jelmer

JOOST DUFFHUES

competence director bij Yacht

NORBERT VAN DOORN

partner van Procap en voorzitter NLPB

RICK DE JAGER

Hoofd beheeradvies van de dienst beheer en infrastructuur van de provincie Zuid-Holland

selecteren. Over twee of drie jaar wordt het weer veel lastiger.”

Norbert: “Is dat nou zo dat het weer moeilijker wordt? Hopen we dat met zijn allen of maken we elkaar dat maar een beetje wijs? De markt van de gebiedsontwikkeling en de grote woningbouwlocaties wordt nooit meer zo als hij geweest is. Het is leuk om te roepen dat we over vijf jaar enorm veel mensen tekort komen, maar dat is nog maar afwachten!”

Bard: “Ik ben dat met je eens. Maar in de industrie is er wel weer meer werk. Wij zitten in Bergen op Zoom en we merken dat het hele gebied – de Hollandse Delta – enorm in ontwikkeling is. Er worden containerterminals gebouwd, er wordt veel geïnvesteerd. Met name particuliere initiatieven komen goed tot hun recht en vergen behoorlijke capaciteit. Het is net een iets andere tak van sport.”

Joost: “Maar de grote ruimtelijke plannen, zoals de Vinex-locaties, de Leidse Rijnen, die zullen niet meer voorkomen. Wel alle inbreidingsplannen. Er zal fors gerenoveerd en geherstructureerd worden, maar dat grote werk voor bouwkundigen en civiel technici loopt op zijn eind. Op het moment dat de A2 klaar is en de A27, dan hebben we de belangrijkste wegen gehad, dan zal misschien de A4 er nog bijkomen en wat dan?”

Rick: “Nou, er blijft veel vraag naar beheer en onderhoud. Wat ik wel zie is dat er de afgelopen zestig jaar veel te weinig is geïnvesteerd in bestaande infrastructuur. Dat is wel iets waar we met zijn allen mee aan de slag moeten.”

Dus we hebben het voornamelijk over onderhoud en niet meer over nieuwe projecten?

Rick: “Ja, maar dan wel weer dusdanig groot dat je het niet meer hebt over een nieuwe overlaging. Het gaat wel over nieuwe wegen aanleggen op de bestaande plaats.”

Ester: “En wat denken jullie van ruimte voor innovatie? Ik denk dat daar nog heel veel goede mensen voor nodig zijn.”

Norbert: “Ik denk dat je gelijk hebt, maar ik denk ook dat we best een stuk efficiënter kunnen werken, zoals de laatste tijd al gebeurt. De tijd dat het allemaal niet op kon, is voorbij. Ik denk dat het nu allemaal veel strakker gaat. Aan de ene kant jammer voor de branche, maar maatschappelijk gezien, denk ik dat het goed is.”

Joost: “Het kan inderdaad efficiënter, maar ik denk wel dat het werk zich gewoon verplaatst. Al het werk dat bij de overheid lag, gaat naar aannemers of engineers. Er komt dus een ander soort mensen op overheidsniveau en de uitvoerings- en engineeringstaken, die lig-

gen straks bij de aannemerij. Daar komt straks de druk te liggen.”

En die verandering in type ingenieur. Merken jullie dat daar nu ook al in de opleidingen aan wordt gewerkt?

Joost: “Ik moet zeggen dat ik daar niet veel actie zie. We proberen veel te regelen via de Yacht-academy, maar sommige opleidingen ontbreken gewoon. Er is geen opleiding voor omgevingsmanager of contractmanager. Dat zijn de nieuwe functies binnen ons vakgebied en die moet je wel erkennen.”

Dus werkgevers roepen dat er iets moet veranderen, maar er gebeurt niets? Maar Rijkswaterstaat heeft toch de Rijksacademie opgericht?

Norbert: “Dat zijn opleidingen voor mensen die al in onze sector werken. Ik heb zelf lang college gegeven aan laatstejaars van de TU Delft. Ik werkte veel met gastsprekers die vertelden over hun vak. Wat doet een opdrachtgever? Wat doet een ingenieur? Wat doet een constructeur? Of een projectontwikkelaar? Daar hebben studenten helemaal geen notie van. Er moet meer praktijk in de opleidingen om studenten ook te laten zien voor wat een mooi vak ze studeren. Het gaat vaak om de techniek en het proces is enorm onderbelicht. Na het afstuderen denken ze waar zal ik eens gaan werken? En vaak komen ze dan buiten de sector terecht.”

Ester: “Dat herken ik. Jelmer is in dat gat gesprongen door jonge mensen een traineeship bij verschillende bedrijven te laten doen en zo kennis te laten maken met het werkveld en dus de verschillende rollen. Wat je zeker ziet bij civiele techniek is dat velen die de studie doen, geen benul hebben wat ze eigen-

lijk kunnen worden. Ze hebben echt die oriëntatie nodig om te weten welk vak en vooral welke rol hen ligt.”

En wordt er veel gewerkt met mensen van andere opleidingen?

Ester: “Ik denk dat het essentieel is. Dat we bouwkundigen moeten om- of bijscholen en wat modulair civiel inbrengen. Al is het system-engineering of verkeerskunde. We geven op dit moment workshops, maar geen les en er zijn argumenten om dat wel te doen. Het mooiste zou het natuurlijk zijn om dat te doen in het primaire opleidingsproces.”

Joost: “Maar dat gaat zeer langzaam. Ik heb wel de modules, dat is geen punt, die kun je overal inkopen. Er moet gewoon een opleiding komen, waarbij je als zij-instromer een deel van de studie kunt doen. Het is lastig. De opleidingen

reageren niet. Er is een vraag vanuit de markt. En of die nou komt van een detacheerder, Rijkswaterstaat of een provincie. Er komen genoeg signalen en dan is een kleine analyse genoeg van de opleidingen om daar beter op in te springen.”

Bard: “Op dit moment hebben wij twee bouwkundigen in dienst die eigenlijk 100 procent van hun tijd civiele werkzaamheden doen. Die zijn nu een aantal jaren bezig en helemaal ‘gecivild’. Toch blijf je merken dat ze een andere achtergrond hebben en een andere manier van denken. Met name geotechniek blijft een moeizame hobbel. Maar het reken- en tekenwerk gaat allemaal prima. Waar ik ze goed in zie functioneren is systemengineering en de proceskant. Ik zie ook een tekort aan mensen die technisch inhoudelijk goed zijn.”

Joost: ‘Het signaal ‘de deur gaat dicht’ is het slechtste signaal dat je de arbeidsmarkt kunt geven.’

Rick: ‘De salarissen tussen de overheid en de markt zijn ongeveer gelijk, maar het is bij de overheid wat minder sexy qua spiegels en kralen’

Ligt dat aan de opleiding of aan de mensen?

Bard: “Ik denk alle twee. Ik denk dat het wat minder sexy is geweest om civiele techniek te studeren en dat je daarvoor niet de mensen hebt gekregen die het hele krachtenspel aanvoelen en zien waar het om gaat. Voor mijn gevoel zijn het toch veel mensen die een trucje leren en vooral nu met de computer een raamwerksommetje kunnen maken en een tekeningetje en dat is het dan. De traditionele constructeur die zich van a tot z verantwoordelijk voelt voor het proces en precies weet waar het om gaat, die is moeilijk te vinden op dit moment.”

Ester: “Dat herken ik. Van de jongeren waar wij contact mee hebben, zijn er maar weinig die op voorhand zeggen ‘ik ben een technaut’.”

Norbert: “Maar misschien trekt Jelmer juist ook die technauten niet aan. Bij jullie kloppen mensen aan die juist een beetje rond willen kijken.”

Ester: “Dat kan inderdaad zo zijn, maar ik kan me niet voorstellen dat technauten wel precies weten wat zij willen.”

Norbert: “Toch zijn ze er wel, van die superconstructeurs die afstuderen en dan meteen bij een constructiebedrijf gaan werken.”

Joost: “Veel constructeurs die ik ken, zijn inderdaad rechtstreeks naar Movares of soortgelijke bedrijven gegaan.”

Worden de besten al voor hun afstuderen geselecteerd?

ledereen: “Jazeker.”

Wordt er dan naar cijfers gekeken of vooral naar het type mens?

Astrid: ‘Dus werkgevers roepen dat opleidingen moeten veranderen, maar er gebeurt niets?’

Norbert: “Er is geen imago van civiele techniek’

Ester: “Wij kijken minder naar cijfers, maar vooral naar het type mens.”

Joost: “Ik heb nog nooit een cijferlijst bekeken.”

Norbert: “Als je naar het bouwproces kijkt en wat je daarin nodig hebt, dan heb je misschien niet alleen maar bouwkundigen en civielen nodig. Misschien moet je ook juristen of bedrijfskundigen aan gaan trekken.”

Is het niet zo dat veel opleidingen verbonden zijn met de markt, bijvoorbeeld door docenten.

Rick: “Nou, volgens mij is dat helemaal niet zo. Het is een heel grote uitzondering als er eens wat kruisbestuiving is. Ik geef zelf les aan een hogeschool. Gastcolleges over beheer en onderhoud. De studenten worden opgeleid in het bouwen van nieuwe spulletjes met een leeg tekenblad. Er is geen besef dat het lege tekenblad in Nederland niet meer voorkomt. We hebben het vooral over bestaande wegen. Dat is een hele openbaring voor de studenten. Maar ik doe dat vooral als ik een docent ken en die mij uitnodigt.”

Wat beweegt mensen bij het kiezen van een baan?

Bard: “Je ziet in toenemende mate dat mensen niet meer kiezen voor een bedrijf waar ze willen werken, maar voor mooie projecten. Als je mooie projecten in huis hebt, kun je de mensen aan je binden.”

Rick: “Dat is de manier waarop we ons als Zuid-Holland de laatste jaren profileren. We willen laten zien wat we doen. Uiteindelijk zal dat het effect moeten krijgen dat mensen wellicht rechtstreeks gaan solliciteren. Wellicht dat studenten

>>

Bard: ‘Mensen kiezen niet meer voor een bedrijf waar ze willen werken, maar voor mooie projecten!’

Ester: “Mensen zijn getriggered om hun steentje aan de maatschappij bij te dragen’

hierdoor ook hun studie wat gericht gaan inrichten.”

Norbert: “Het is onderzocht dat wanneer bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam met een project als de Noord-Zuidlijn gaat beginnen, er een enorme toeloop is van civiel ingenieurs. Die vinden het een mooi project en willen zich daar de komende tien jaar op storten. Dat werkt goed. Mensen moeten het wel weten. Je moet de projecten dus etaleren.”

Bard: “De reden waarom ik open sollicitaties krijg, is dat mensen kijken op de site naar referentieprojecten. Daar zitten projecten bij die enorm aanspreken. Dat staat voor mij bovenaan.”

Joost: “Elk kwartaal onderzoeken wij de arbeidsmarkt en mooie projecten komen daarbij altijd boven water als belangrijke drijfveer. Maar plaats daar ook bij ‘hoe ziet jouw bedrijf er aan de binnenkant uit?’ Zo zie je bij de site van defensie niets anders dan mensen die vertellen over hun vak. Ben je een bedrijf met alleen maar vijftigplussers en haal je een jonge TU-er binnen, dan ben je die binnen een jaar weer kwijt.”

En salaris dan?

Bard: “Nee, dat telt mijns inziens minder zwaar. In vergelijking met andere studierichtingen worden civiel ingenieurs onderbetaald. Ze zien hun vrienden met een andere studierichting het in het

eerste jaar veel beter doen. Het zijn toch mensen die bewust hiervoor kiezen en liefde voor het vak hebben.”

Norbert: “Voor starters is dat überhaupt geen issue. Je een tijd gehad gehad dat er enorme verschillen bestonden tussen de salarissen die organisaties aan afgestudeerden boden: dat varieerde wel van 1.900 en 3.400 euro per maand. Die 1900 euro werd betaald door consultants waar het hip was om te werken: zij kregen nog de beste afgestudeerden ook! En die hele hoge salarissen waren bij bedrijven waar je de eerste paar jaar de hele wereld over werd geschopt, maar ook bij wat saaie gemeentelijke ingenieursbureaus. Nu zie je wel weer dat het veel meer naar elkaar toetrekt.”

Ester: “Het valt mij op dat mensen ook erg getriggert zijn om hun steentje aan de maatschappij bij te dragen. Wij ondersteunen bijvoorbeeld de IMC Weekendschool en dat spreekt veel kandidaten aan. Het is een meerwaarde. En ontwikkeling vinden ze ook belangrijk. Dat is natuurlijk ook een arbeidsvoorwaarde.”

Hoe is dat bij de provincie?

Rick: “De maatschappelijke betrokkenheid hoor ik ook vaak terug in sollicitatiegesprekken. De salarissen tussen de overheid en de markt zijn ongeveer gelijk, maar het is bij de overheid wat minder sexy qua spiegels en kralen. Geen laptops en leaseauto's. Dat maakt wel eens dat het moeilijk is om zeker de wat meer ervaren mensen naar je toe te halen. Dat merk ik ook van de mensen die van Jelmer komen. Zij zijn vaak verbaasd hoe leuk een overheid kan zijn. Je krijgt vaak al op jongere leeftijd en met een lager schaalniveau een enorme verantwoordelijkheid, veel meer dan in het bedrijfsleven. Je wordt snel ergens op afgestuurd.”

Ester: “Gaan mensen dan niet snel piepen dat hun verantwoordelijkheid veel hoger is dan de arbeidsvoorwaarden?”

Rick: “De provincie betaalt helemaal niet zo slecht hoor. Ook op onderwijs wordt niet snel bezuinigd. Soms hebben onze medewerkers niet eens de tijd om hun opleidingsbudget op te maken.”

Bard: “Bij ons is opleiding ook van belang, maar binnen de mogelijkheden. Als de keus is om iemand op opleiding te sturen of een project zo goed mogelijk op te leveren, dan kies ik voor het laatste.”

Joost: “Wij doen nog steeds veel met opleidingen vanuit de Yacht Academy, maar we hebben wel de tijd verzet. Vroeger was het overdag, nu aan het eind van de dag en 's avonds. Mensen moeten wel gewoon hun uren kunnen maken.”

Hoe is het met het imago van de sector bij studenten?

Ester: “Dat staat hoog op ons lijstje om eens te onderzoeken. Vaak horen we dat civiele techniek een stoffig imago heeft. Vrij negatief. Maar is dat nou echt zo? Of is er iets anders aan de hand?”

Joost: “Wat ik weet uit onderzoek is dat veel mensen geen flauw idee hebben wat het vak inhoudt.”

Ester: “Daar komt bij dat de aannemerijs een hele traditionele wereld is. Jongeren en traditionele wereld is niet echt een match. Het wordt niet echt aantrekkelijk gemaakt qua cultuur.”

Rick: “Volgens mij moet er veel meer voorlichting plaatsvinden.”

Joost: “Dat moet al op de lagere school beginnen. Of het nou GWW, architectuur of iets anders is. Dat maakt niet uit.”

Ester: “Het wordt inderdaad tijd dat kinderen weten wat een civiel ingenieur doet.”

Bard: “Dat begint wat mij betreft gewoon bij Bob de Bouwer. Zo'n soort figuur die uitlegt wat civiele techniek inhoudt en wat er nou zo leuk aan is.”

Rick: “Er is best aandacht voor het vak en ik denk ook niet dat het imago stoffig is. Ik denk alleen dat het wat breder uitgedragen moet worden.”

Norbert: “Er is onderzoek gedaan door NL Ingenieurs en daar is niet uit voortgekomen dat het imago slecht is, maar het is gewoon nul. Er is geen imago. Dat betekent dat we een heleboel laten liggen met elkaar. Er is dus een hoop werk te doen om te zorgen dat het verandert.” ■

